

Shakleton a Déli Sarkon. Pinguinek hallgatják a grammofont

Emitt nyúl vájta volt be magát a hóba és lyuk maradt a helyén, amikor tovább ment. Amott özfekvés horpadása ötlük szemünkbe a havas aszott fűvön... Rábukkanunk a vaddisznó túrására, amely árkokat vájva a hóban, veti fel az alatta levő harasztot és földet... A vadszederbokrok zöld levelei le vannak csipegetve: ott a havon látható csapa tanúsága szerint szarvas lakmározott. A fiatal sudarfa kérge embermagasság fölött le van hántva: ott erős szarvasbika nyult fel magasra és a cseszavas háncsrótokat levásta... Emitt véres a hó, és nyúlször- esetleg fácántoll-hulladékok mondják el, hogy a nyomát itthagytott rókának sikerült ravasz vadászata... Kis tenyérynnyomok vezetnek egy vén fáig, s ott megszakadnak: arra a fára nyest — vagy talán nyuszt — mászott fel; most is benne van az odvában, ha ugyan fáról-fára átugorva, a magasban el nem illant azóta; de ezt elárulják a vonulása irányában lepotyogó ágkéreg-morzsák; sőt a levert hó foltosan lehulló csomócskái is.

Mindezzel csak mutatóképpen akartunk szólni olvasóinknak arról, hogy hogyan beszél a néma erdő azok számára, akik ezt a beszédet meg bírják érteni. Maga az egész néma beszéd tulajdonképpen nagy tanulmánnyal járó klasszikus nyelv-tudomány, amelynek alapos megismerése évtizedek folytonos megfigyelése nélkül el sem képzelhető. De aki megtanulta, az előtt az erdőnek, — a földi nagy természet legérdekesebb és legváltozatosabb részének, — alig lehet titka.

Ez a csodálatos néma beszéd mindig és minde-

nütt „látható” tulajdonképpen; tehát nyáron is, amikor a nyomok és jelek új meg új tanulságokkal gazdagon tűnnek elénk s részben egészen mások is lehetnek, mint télen. — De mégis a tél csendje és kietlensége adja meg legkönnyebb alkalmát az erdő ilyen néma beszédének a megértésére.

Éppen csak hó kell hozzá. Szép fehér szűzhó, amely minden érintés emlékét megőrzi.

Művészet

Három mester története

Irta: LYKA KÁROLY

Néha furcsa dolgokra ébred az ember: ime olyan művészeket részesít ma egyértelmű ünneplésben a kritika, akikről azelőtt alaposan leszedte a szenteltvizet. Az egyik *Ferenczy Károly*, erről oktondi emberek azt állapították meg, hogy ő és a nagybányaiak a művészet megrontói. Most pedig a *Műcsarnok* rendezett hátrahagyott műveiből valóban ünnepi díszű kiállítást. A másik *Rippl-Rónai József*. Őt még művészek se minősítették, hanem egyszerűen futóbolondnak. Jól emlékszem első budapesti különkiállítására, amelyet csak attól fogva kezdtek szaporábban látogatni, amikor hiteles esztétikai kémelek továbbstúgták a kávézsúrokon, hogy igenis, valóban bolond. Soha olyan megcsiklandozott kedvű közönséget nem láttam még kiállításon, mint akkor Rónai mesterén, ma pedig a Helikon szalónjában megnyílt kiállításon áhítoosan elmerült arckokat láttam, a hírlapokban pedig olyan hangon írnak róla, mintha ezt szuggerálnák az olvasónak: le a kalappal, uraim! Van itt a Helikonban egy másik is: *Csók István*. Ennek is keményen megmondták annak idején, hogy jó lesz sürgősen megtérni s abbagyni a tévelygést. Azóta ő is megkapta a maga aranymedáliaiát s ma feltétlen dicséreteket olvastam róla.

A Helikon kiállítása

Es itt van a kiállításban egy harmadik, Vaszary János. No, ezt is ellátták, rákenvén mindenféle bolond szélsőséget. Ma pedig az egész sajtó egyértelműen úgy ünnepli, mint a magyarság egyik *representative man*-jét.

Mit jelent ez?

„Igy jár az, ki téli reggel útnak indul; az éjjeli havat kell annak törni“ — idézi Meller a másik Ferenczynek, a szobrásznak egyik leveléből, amely száz évvel ezelőtt kelt. S hozzáfűzi: „E kettős szózat végig kíséri életén: az erkölcsi parancs, helyt állni, föladatát teljesíteni minden körülmény között és egy szomorú sejtés, hogy életküzdelve hiábavaló.“

A száz év kissé változtatott a drámán. Valóban, ezek az urak is keményen helytálltak s föladatukat teljesítették minden körülmények közt, hallgatván bensőjük erkölcsi parancsára. Csakhogy küzdelmük nem volt hiábavaló. Erről fényes bizonyítványt állított ki éppen ennek a kiállításnak ötletéből a kritika.

Ez azonban csak egy per elintézése. Nekünk ama „helytállás minden körülmények közt“ s amaz „erkölcsi parancs“ azért fontos, mert ennek köszöni a magyar művészet egy sor szemenszedett művészeti alkotás létrejöttét, tehát művészetünknek értékes meggazdagodását.

Mind a három mester, aki a Helikon új kiállításán szerepel, dunántúli. Csók egy puszta született: Egresen, a másik kettő Kaposvárott. Zichy, Borsos, Mészöly hazájából valók, oly tájról, ahol keményebb markú, nyakasabb s egyben művészibb hajlamú a magyarság, mint a Duna-Tisza közén. A nyáj-ösztön, a kolomp után való ballagás sem természetük. Mennek a maguk akarata szerint s nincs hatalom, amely őket onnan eltérítene. Nem utolsó jellemvonásuk, hogy meglehetősen elszigetelt életet éltek, nagyobbára Budapesten kívül, magyar vidéken. Ennélfogva festésük sem folyik közelhatározás vagy külső normák alapján. A művészetben fontos ez az arisztokrata vonás, mert az egyéniség kiépítésére, tehát valódi érték termelésére vezet. Ezért nem hasonlíthatnak egymáshoz a képek sem.

Ezt könnyű itt, a Helikon kiállításán megállapítani. Csók, igaz, csak egy képpel szerepel, Rippl-Rónai és Vaszary azonban egész sorozattal. E két sorozat már hangnemben különbözik: Rónai a *moll*-t képviseli, Vaszary a *dúr*-t. Közelebről nézve képeiket, feltűnik Rónai pasztelljein a grafikai vonás kiaknázása, Vaszarynál a rajzvonal elejtése. Színben Rónai lefokozott, tompított, halkhangú, szerzibilis, Vaszary a *fortissimóra* fokozza a szín világitó erejét, tüzes sajtóságát; kemény beszédű, telt hangú. Rónai temérdek női képmásán, aktján a pasztellkréta bársotyos porhanyósága finom dekoratív értéket állít egymás mellé: avult elefántcsontszínt a *bleu mourant*, ezüstsziürkét a rozsdavörös mellé, pihekönnyűségű színei a lepkeszárny himporára emlékeztetnek, Vaszary vastagon felrakott festéke a zománc mély tüzére emlékeztet s amint kemény vonásai végigjárják a vásznat, a kihagyások helyein elévillan az alája festett szín s összejátszik a másikkal. Egy sor pompás aktja és virágcsendélete oly színerőt sugároz magáról, mint a túladunai szingzagdag víganó, meg kendő napsütéskor. Rippl-Rónai a sejtetés mestere, Vaszary a kemény pozitívumé. Rónai legtöbb képtén rajta van a friss improvizáció melege, Vaszary az elszánt elhatározás heve. Tehát szinte ellentétei egymásnak, csak abban egyeznek, hogy vérbeli, erre született művész mind a kettő.

Multkor kotorásztatván régi reprodukciók közt, kezembe akadt két lap: két fejtanulmány. Rajz mind a kettő s mind a kettőn az utolsó pórúsig kémleli ki a szerző egy szem, egy orr, egy ránc száz aprólékosságait. Az ember azt vélné: eféle mikrográfikus leírását a természetnek csak tűzhegyű szerszámmal lehet készíteni. (S az egyik valóban tűzkaré is.) A természetnek ez az utolsó atomig való, elmélyedt tanulmányozása két fiatal kezdő műve volt: Rónaié és Vaszaryé. Ez persze bűn volt akkor, mert „kicsinyesek“, „a természet majmolói“, „fotografusok“, „nyers naturalisták“ voltak. Később aztán, más lett a bűnük: „elnagyoltak“, „nem tudtak rajzolni“, „éltértek a természettől“ stb. Szerencsére sem ekkor, sem akkor nem hallgattak a nyáj-kritikára, hanem arra a benső erkölcsi

parancsra, amelyet Ferenczy szobrász drámájából idéztünk. Jól tették.

A Helikon e kiállításán az említett mestereken kívül egy fiatal lány is szerepel mint kiállító: Járity Józsa. Veszedelmesen erős szomszédságba került s megállya helyét. Ez az első nyilvános szereplése, kiforrtság dolgában tehát nem veheti fel a versenyt. De egy szinten áll e mesterekkel a művészi szándék tisztasága dolgában. Jelentékeny tehetségnek tartjuk. Kezeirása bizonyára változni fog még, a kerekébb s teljesebb megoldásra megvan minden előfeltétele. A kemény állhatatosságra valló példát az első fellépéséből útravalónak viheti magával a szomszédjai ajándékaiként.

MAGYAR KALENDÁRIUM

FEBRUÁR

12. 1841. Váralotán született Ney Dávid operaénekes. — 1890. Gödöllőn öngyilkos lett Csepreghi Lajos, a Nemzeti Színház titkára. — 1895. A Vigszínház igazgatósága megkereste a Sz. nészegyesületet, hogy jegyezzen a Vigszínházra 150, esetleg 100 ezer forintnyi elsőbbségi kötvényt. A Sz. nészegyesület ebbe nem ment bele, mert „teljesen bízik ugyan a Vigszínház sikerében, de azt nem tudja igazolni, hogy a vállalat nem járna kockázattal“.

13. 1918. Beöthy Zsoltot a Kisfaludy-Társaság elnökévé választották.

14. 1792. II. Lipót kéziratot intézett a magyar udvari kancellária elnökéhez, gróf Pálffyhoz, s intézkedésre hívta fel, hogy a cenzor a lapokból minden „hamis, haszontalan és fenyegető“ híreket kitöröljön. — 1839. Gebén (Szatmár m.) született E. Kovách Gyula, a nagy magyar tragédiászíró. — 1912. Ujra megalakult a magyar Shakespeare-bizottság. Elnök: Berzeviczy Albert, igazgató: Alexander Bernát, előadó: Radó Antal, szerkesztő: Bayer József.

15. 1786. Hamlet első előadása Pesten, német színpadon. — 1833. Kolozsvárt meghalt Ruzicska József zeneszerző, az első magyar opera szerzője. — 1858. Kecskeméti a szabad királyi városok közé iktatták. — 1893. A függetlenségi-párt Madarász József elnöke alatt tartott ülésében elfogadta a polgári házasságról szóló javaslatot.

16. 1687. Eperjesen gr. Caraffa Antal császári tábornok megkezdte a magyarok elfogatását. — 1840. Gyálán (Torontál m.) született Kassai Vidor, a híres népszínházi komikus. — 1918. Meghalt gróf Khuen-Héderváry Károly.

17. 1867. Fejedelmi rendelet megerősíti az erdélyi uniót. — 1867. I. Ferenc József király elfogadta a kiegyezési pontokat és Deák Ferenc javaslatára megbízta gróf Andrássy Gyulát a magyar felelős minisztérium megalakításával. — 1867. Gróf Andrássy Gyulát kinevezték miniszterelnökké. — 1873. Molière-ünnep a Nemzeti Színházban halálának 200 éves fordulója alkalmából. Színpadon került a „Tudós nők“. — 1889. Erkel Ferencet a király a III. oszt. vaskoronarenddel tüntette ki.

18. 1783. Romeo és Julia első előadása Pesten, német színpadon. — 1825. Komáromban született Jókai Mór. — 1853. Merénylet Ferenc József ellen Bécsben. — 1865. Pest város tanácsülésén megtárgyalták a létesítendő állatkert megépítésének feltételeit. — 1880. A budapesti hírlapírók szervezkedési gyűlése. — 1883. Az aradi színház leégett. A kár kitért 300.000 forint. Esti előadásra a Stomfay-család volt kitérve. — 1890. Voloscában meghalt gr. Andrássy Gyula miniszterelnök.

Összeállította: Erdődi Jenő